

Marek GOSZTYŁA¹
Agata MIKRUT²

WYNIKI BADAŃ PRZEPROWADZONYCH NA WYBRANYCH PLANACH ŁEMKOWSKICH CHYŻ

Artykuł stanowi kontynuację poprzedniej części, w której zostało omówione łemkowskie budownictwo ludowe. W tej części artykułu opisane zostały wyniki badań przeprowadzonych na wybranych planach łemkowskich chyż. Jako przykłady wybrano obiekty pochodzące z dwóch historycznych, łemkowskich miejscowości-Komańczy i Bartnego. Badania przeprowadzono na chałupach pochodzących z końca XIX i początku XX wieku. Porównano w ten sposób rozplanowanie i gabaryty chałup reprezentujących Łemkowszczyznę wschodnią i środkową. Przeanalizowanie lokalnych odmian chyż pozwoliło wysunąć wnioski dotyczące rozplanowania pomieszczeń mieszkalnych i gospodarczych, a szczególnie ich usytuowania ze względów funkcjonalnych. Porównano szerokości i długości budynków, a także proporcje dachu do wysokości całego budynku.

Znaczna część budynków udokumentowanych w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku jest już nieistniejąca. Zachowane do czasów obecnych chałupy, zazwyczaj są mocno przebudowane lub niszczone, popadając w ruinę.

Słowa kluczowe: Łemkowie, chyże, budynki mieszkalno-gospodarcze, zagroda jednobudynkowa, architektura drewniana, plany funkcjonalne chałup

W tabeli zostały zamieszczone informacje dotyczące planów drewnianych chałup łemkowskich, na których przeprowadzone zostały analizy. Porównano budynki mieszkalno-gospodarcze pochodzące z Bartnego – miejscowości środkowej Łemkowszczyzny oraz z Komańczy- miejscowości z Łemkowszczyzny wschodniej. Chałupy te zostały wybudowane w latach 1880 – 1938. Badania zostały oparte na kartach ewidencyjnych chałup, sporządzonych w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku. Do porównania planów wybrano również najcenniejsze chyże pochodzące z miejscowości: Zdynia, Równe, Królik Polski, Olchowiec i Zydranowa.

¹ Marek Gosztyła, Politechnika Rzeszowska, 35-959 Rzeszów, al. Powstańców Warszawy 12, tel. +4817 865 1939, gosztyla@prz.edu.pl

² Autor do korespondencji / corresponding author: Agata Mikrut, Politechnika Rzeszowska, 35-959 Rzeszów, al. Powstańców Warszawy 12, tel. +4817 743 2106, a.mikrut@prz.edu.pl

Tabela 1. Zestawienie chałup z wybranych miejscowości łemkowskich

Table 1. Comparison on chosen cottages of Lemkos' homeland

Miejscowość i numer	Rok powstania	Wymiary dl. x szer.	Wymiary z przybudówkami, szopami lub zahatami dl. x szer.	Rodzaj budynku	Uwagi	
Bartne 1	ok. 1870	14,00 x 6,00	16,00 x 10,00	półtoratraktowy	rozbudowana	-
Bartne 2	1891	19,53 x 7,90	- brak -	półtoratraktowy	Forma nowsza	Osobna sień i boisko, oddzielone od siebie stajnią z komorą
Bartne 3	1900	16,50 x 5,00	19,50 x 7,00	półtoratraktowy	Forma nowsza	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą
Bartne 4	1880	15,00 x 6,00	- brak -	półtoratraktowy	nieistniejąca	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą
Bartne 5	1880	15,50 x 6,00	- brak -	półtoratraktowy	-	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą
Bartne 6	1877	23,00 x 8,00	25,00 x 8,00		Forma prymitywna	Sień połączona z boiskiem
Bartne 9	1929	16,50 x 6,50	18,50 x 6,50	półtoratraktowy	Forma nowsza	Osobna sień i boisko, nie sąsiadujące ze sobą
Bartne 11	1904	16,50 x 7,00	16,50 x 9,00	półtoratraktowy	Zachowana bez istotnych zmian	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą
Bartne 13	1870	18,00 x 6,00	18,00 x 8,00	półtoratraktowy	nieistniejący	Osobna sień i boisko
Bartne 16	1926	brak pomiarów	- brak -	półtoratraktowy	Forma prymitywna	Sień połączona z boiskiem
Bartne 18	1938	18,00 x 4,50	18,00 x 6,00	półtoratraktowy	Forma nowsza, dwie izby w dwutrakcie, kuchnia i komora w półtrakcie	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą
Bartne 24	XIX w.	16,00 x 7,00	- brak -	półtoratraktowy	-	Osobna sień i boisko
Bartne 27	1906	16,50 x 7,00	- brak -	półtoratraktowy	Zachowana w stanie pierwotnym	Sień połączona z boiskiem
Bartne 34	1910	15,00 x 6,50	15,00 x 8,00	półtoratraktowy	Nieistniejąca, układ pierwotny	Sień połączona z boiskiem
Bartne 37	1932	15,50 x 6,50	- brak -	półtoratraktowy	Odmiana „młodsza”	Sień połączona z boiskiem; dwie izby
Bartne 38	1905	16,00 x 6,50	- brak -	półtoratraktowy	nieistniejąca	Sień i boisko wspólne
Bartne 40	1927	16,00 x 7,00	- brak -	półtoratraktowy	-	Osobna sień i boisko
Bartne 42	1927	14,00 x 6,00	16,00 x 6,00	dwutraktowa	Przybudowana wiata na narzędzia	Sień połączona z boiskiem
Bartne 44	1924	18,00 x 6,00	18,00 x 8,00	półtoratraktowy	Forma nowsza	Sień i boisko osobne
Bartne 46	1927	15,00 x 8,00	18,00 x 8,00	półtoratraktowy	Tradycyjny z przeróbkami	Sień niewodrębiona
Bartne 47	pocz. XX w.	14,00 x 8,00	- brak -	półtoratraktowy	-	-
Bartne 54	1927	16,00 x 7,00	18,00 x 7,00	półtoratraktowy	-	-
Bartne 56	1910/1911	16,00 x 7,00	18,00 x 7,00	półtoratraktowy	-	-

Tabela 1 (cd.). Zestawienie chałup z wybranych miejscowości łemkowskich

Table 1 (cont.). Comparison on chosen cottages of Lemkos' homeland

Miejscowość i numer	Rok powstania	Wymiary dł. x szer.	Wymiary z przybudówkami, szopami lub zahatami dł. x szer.	Rodzaj budynku	Uwagi	
Komańcza 25 34	1932	15,20 x 6,05	16,00 x 7,25	półtoratraktowy	H= ~7,00 (2,15 / ~4,85)	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą; Budynek skrócony o stajenkę
Komańcza 27	1921	20,90 x 7,20	21,95 x 7,90	półtoratraktowy	H= ~7,90 (2,60 / ~5,30)	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą
Komańcza 32	1922	15,90 x 6,80	19,30 x 7,75	-	H= ~6,95 (1,95 / ~5,00)	rozebrano cz. mieszkalną, gospodarcza z dobudowaną szopą
Komańcza 34	1932	15,20 x 6,05	-	półtoratraktowa	-	Osobna sień i boisko
Komańcza 34	1913	21,35 x 6,85	22,05 x 6,85	półtoratraktowa	H= ~7,20 (2,50 / ~4,70)	Osobna sień i boisko; b. rozebrany
Komańcza 35 115	1885	13,70 x 7,90	-	półtoratraktowa	H= ~7,30 (2,80 / ~4,50)	Tylko część mieszkalna; b. krócony
Komańcza 37 117	1924	15,65 x 5,00	16,15 x 5,00	półtoratraktowy	H= ~4,80 (1,80 / ~3,00)	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą b. skrócony
Komańcza 41 149	1919	14,10 x 6,80	16,90 x 7,60	półtoratraktowy	-	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą
Komańcza 42	1902-04	11,20 x 4,60	11,20 x 5,50	jednotraktowy	H= ~5,40 (2,30 / ~3,10)	b. gospodarczy, do 1958 b. mieszkalny,
Komańcza 42 150	1902-04	20,10 x 6,60	-	jednotraktowy	H= ~7,60 (2,90 / ~4,70)	tylko cz. mieszkalna
Komańcza 44	1909	18,80 x 6,50	22,85 x 7,35	półtoratraktowy	H= ~6,00 (2,10 / ~3,90)	Osobna sień i boisko, przedzielone komórką
Komańcza 57 162	1920	17,40 x 6,10	20,15 x 7,70	półtoratraktowy	H= ~6,25 (2,35 / ~3,90)	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą; nieprzebudowywany
Komańcza 58 163	1929	17,05 x 6,20	18,90 x 7,00	półtoratraktowy	H= ~6,20 (2,30 / ~3,90)	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą; przebudowywany
Komańcza 60 160	1912	19,50 x 6,95	21,80 x 7,65	półtoratraktowy	H= ~6,50 (2,30 / ~4,20)	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą nie przebudowywany
Komańcza 61	1925	20,80 x 6,30	-brak-	półtoratraktowy	H= ~6,60 (2,40 / ~4,20)	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą przebudowywany
Komańcza 62	1925	17,40 x 6,90	-brak-	półtoratraktowy	H= ~7,05 (2,35 / ~4,70)	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą; przebudowywany
Komańcza 62	1919	21,90 x 7,30	24,70 x 9,10	półtoratraktowy	H= ~6,85 (2,35 / ~4,50)	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą
Komańcza 63 155	1935	9,90 x 7,65	-brak-	półtoratraktowy	-	Dom i osobny budynek gospodarczy nieprzebudowywany
Komańcza 66 152	1916	17,10 x 6,10	17,85 x 6,80	półtoratraktowy	H= ~6,40 (2,30 / ~4,10)	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą; przebudowywany
Komańcza 69	1905	16,45 x 6,70	-brak-	półtoratraktowy	H= ~6,75 (2,45 / ~4,30)	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą; przebudowywany

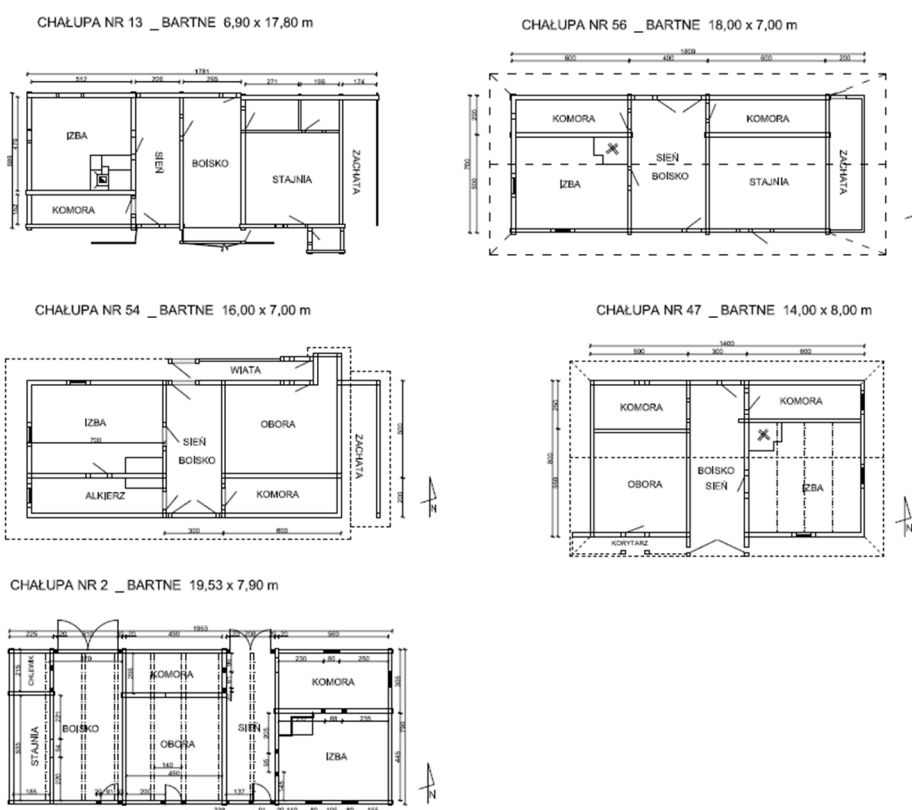
Tabela 1 (cd.). Zestawienie chałup z wybranych miejscowości łemkowskich

Table 1 (cont.). Comparison on chosen cottages of Lemkos' homeland

Miejscowość i numer	Rok powstania	Wymiary dl. x szer.	Wymiary z przybudówkami, szopami lub zahatami dl. x szer.	Rodzaj budynku	Uwagi	
Komańcza 70-141	1920	23,60 x 6,54	24,50 x 7,44	półtoratraktowy	H= ~6,75 (2,45 / ~4,30)	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą nie przebudowywany
Komańcza 74-139	1938	22,55 x 6,25	24,25 x 7,05	półtoratraktowy	H= ~6,75 (2,45 / ~4,30)	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą sień krótsza o komorę od boiska; nie przebudowywany
Komańcza 72-138	1935	19,65 x 7,50	-brak-	półtoratraktowy	H= ~7,70 (2,20 / ~5,50)	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą
Komańcza 73	1915	20,05 x 6,45	20,60 x 6,45	półtoratraktowy	H= ~7,70 (2,20 / ~5,50)	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą, przebudowywany
Komańcza 74-137	1910	16,40 x 6,45	18,20 x 8,80	półtoratraktowy	H= ~6,10 (2,40 / ~3,70)	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą; przebudowywany
Komańcza 77-135	1920	21,20 x 5,60	23,20 x 6,55	półtoratraktowy	H= ~6,45 (2,35 / ~4,10)	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą, sień krótsza o komorę
Komańcza 79	1920	19,80 x 6,55	19,80 x 8,05	półtoratraktowy	H= ~7,20 (2,30 / ~4,90)	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą; przebudowywany
Komańcza 84-131	1925	19,85 x 6,45	21,25 x 6,45	półtoratraktowy	H= ~6,35 (2,20 / ~4,15)	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą; osobny budynek spichlerza, przebudowany
Komańcza 88	1921	20,90 x 7,20	21,95 x 7,90	półtoratraktowy	H= ~7,90 (2,60 / ~5,30)	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą
Komańcza 96	XX w.				H= ~6,00 (2,20 / ~3,80)	nie przebudowywany
Komańcza 113	1919	21,90 x 7,30	24,70 x 8,20	półtoratraktowy	H= ~6,85 (2,35 / ~4,50)	Osobna sień i boisko, oddzielone izbą nie przebudowywany
Komańcza 129 82	1920	17,00 x 6,55	17,90 x 6,55	półtoratraktowy	H= ~6,70 (2,30 / ~4,40)	Osobna sień i boisko, sąsiadujące ze sobą; sień jako wydzielone pomieszczenie w boisku
Komańcza obok 135	1920	19,80 x 6,55	19,80 x 8,05	półtoratraktowy	H= ~7,20 (2,30 / ~4,90)	Sień dobudowana, boisko między cz. mieszkalną a gospod.
Królik Polski 15	XIX w.	23,00 x 7,00	25,70 x 9,90	półtoratraktowy/ dwutraktowy	H=7,40 (2,50 / 4,50)	Osobna sień i boisko, pomiędzy stajnia
Olchowiec 23	1910/1939	21,60 x 6,15	21,60 x 6,85	półtoraktowa	-	dom i osobny spichlerz
Równe 70	1831	22,50 x 7,50	- brak -	półtoratraktowy/ dwutraktowy	H=7,40 (3,00 / 4,40)	Osobna sień i boisko, pomiędzy stajnia
Zdymia 26	pocz. XX w.	21,50 x 8,00	21,50 x 13,00	półtoratraktowy/ dwutraktowy?	H=6,80 (2,80 / 4,00)	Osobne boisko i sień, dwie izby, przybudówki
Zydranowa 1	ok. 1860	15,05 x 7,97	15,80 x 11,64	dwutraktowa	-	Osobna sień i boisko, przybudówki

Z przeprowadzonych badań wynika, że chałupy łemkowskie z końca XIX i początku XX wieku najczęściej budowano jako półtraktowe. Czasem w półtraktach znajdowała się jedynie część mieszkalna - izba z komorą, a część gospodarcza pozostawała w układzie jednoraktowym.

Kwestia półtora czy dwutraktowości chałup łemkowskich nie jest jednoznaczna we wszystkich przypadkach. Budynki te były często rozbudowywane o dodatkowe komory, szopy czy zahaty. Na skutek urozmaicenia planów, zmiany kolejności pomieszczeń i dodawania nowych, wykształciły się lokalne odmiany łemkowskich chałup. Często przy przebudowach zmieniano ściany, przesuając je w nowe miejsca. Powiększono w ten sposób komory, które zamieniano na izby. Nowa komora powstawała z przedzielenia sieni dodatkową ścianką. W ten sposób sień stawała się o połowę krótsza (np. Komańcza 135). W budynkach, gdzie sień nie była wyodrębniona, w niektórych przypadkach, podczas

Rys. 1. Plany łemkowskich chałup z miejscowości Bartne, opracowanie A. Mikrut na podstawie inwentaryzacji i kart ewidencyjnych obiektów

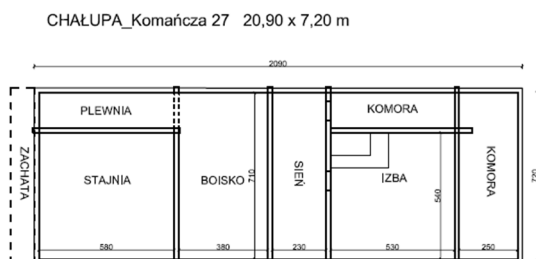
Fig. 1. Plans of Lemkos' cottages from the Bartne, autor A. Mikrut based on stocktaking and white cards of objects

przebudowy dostawiano ją przed wejściem jako niezależne pomieszczenie lub wydzielano ją ściankami z boiska.

Długość budynków w Bartnem wahała się od 13,70 do 23 metrów. Badania pokazały, że dominowały budynki o długości szesnastu metrów. Ich szerokość wynosiła od 5 do 8 metrów. Najczęściej były to budynki o szerokości 6,5 m. Rozbudowy o dodatkowe komory, szopy lub zahaty zmieniały wymiary chyży maksymalnie o dwa metry względem jej szerokości lub długości.

W Komańczy budowano chałupy o długości 14,10÷23,60 m. Najczęściej były to budynki o długości około dwudziestu metrów i szerokości zbliżonej do siedmiu metrów.

Z badań wynika, że budynki w tych dwóch miejscowościach nie różniły się znacząco szerokością ale długością już tak. Chałupy z Komańczy były średnio o cztery metry dłuższe niż w Bartnem. Chyże o planach wydłużonego prostokąta, podobne do tych z Komańczy, pochodzą również ze Zdyni, Olchowca, Równego i Królika Polskiego. Z kolei chałupa z Turzańska wymiarami odpowiada chałupom z Bartnego.

Rys. 2. Plan chałupy łemkowskiej z miejscowości Komańcza, opracowanie A. Mikrut na podstawie karty ewidencyjnej obiektu

Fig. 2. Plan of Lemkos' cottage from the Komańcza, autor A. Mikrut based on stocktaking and white cards of object

Porównanie wysokości chałup z Komańczy potwierdza tezę o dominującej wysokości dachów, stanowiących nawet 2/3 wysokości całego budynku. Całkowita wysokość domów w tej miejscowości sięgała około 7 m. Znaczną część tej wartości stanowiła wysokość dachu- około 3,5÷4m, podczas gdy wysokość części mieszkalnej nie przekraczała 2,5 m.

Podczas analizowania układu pomieszczeń zauważono, charakterystyczne rozwiązania dotyczące sieni i boiska. Dlatego wzięto to pod uwagę przy porównywaniu planów obiektów. Wyróżniono trzy typy z czego jeden był spotykany jedynie w Bartnem a inne pojawiały się zarówno w Komańczy jak i w Bartnem. Do tych typów należą: oddzielna sień i boisko sąsiadujące ze sobą, oddzielna sień i boisko z pomieszczeniami między nimi oraz jedno pomieszczenie pełniące funkcję sieni i boiska.

Na obszarze środkowej Łemkowszczyzny sieni i boisko były zazwyczaj osobne. W układzie, znajdowały się obok siebie (np. Bartne 40, 24) lub były rozdzielone pomieszczeniami gospodarczymi, najczęściej stajnią z komorą (Bartne 44). W wielu budynkach jedno pomieszczenie pełniło zarówno funkcję sieni jak i boiska. Pomieszczenie to znajdowało się pośrodku, dzieląc chałupę na część mieszkalną po stronie wschodniej i gospodarczą po stronie zachodniej. Łączenie funkcji sieni i boiska w jednym pomieszczeniu nie było powszechne w Komańczy.

Rys. 3. Bartne 40. Chałupa półtoratraktowa z 1927 roku. Widok od frontu. Autor: A. Mikrut, 06.2016

Fig. 3. Bartne 40. Cottage from 1927. View at the front. Author: A. Mikrut, 06.2016

Rys. 4. Bartne 27. Chałupa z 1906r. Widok na elewację tylną. Autor: A. Mikrut, 06.2016

Fig. 4. Bartne 27. Cottage from 1906r. View on back elevation. Author: A. Mikrut, 06.2016

Inaczej były rozplanowane chałupy na wschodniej Łemkowszczyźnie. Tam najczęściej spotykanym układem była osobna sień i boisko, przedzielone izbą, którą podczas późniejszych zmian przekształcano na kuchnię. W takiej chacie znajdowały się zazwyczaj dwie izby. Różnica względem rozplanowania wnętrza, dwie izby, charakteryzuje nowszą formę tradycyjnych łemkowskich chałup. Taka forma budynków była popularna po drugiej połowie wieku XIX. Formy bardziej prymitywne, w części mieszkalnej posiadały jedynie izbę, w której znajdował się piec kuchenny. W tej miejscowości spotykane były również obiekty, które zostały skrócone jedynie do części mieszkalnej, a część gospodarcza została przeniesiona do osobnego budynku w zagrodzie.

Zarówno w Bartnem jak i Komańczy, chałupy reprezentowały powtarzalny typ budownictwa łemkowskiego z terenów Beskidu Niskiego. Chałupy w poszczególnych miejscowościach są do siebie podobne względem układu funkcjonalnego pomieszczeń, mają także zbliżone wymiary. W Komańczy budowano chałupy o bardzo wydłużonym kształcie przekraczającym długością nawet dwadzieścia metrów. Różnice w budynkach mieszkalno-gospodarczych występują w odniesieniu do sieni i boiska. W dużej mierze mogły one wynikać ze względów ekonomicznych – stopnia zamożności gospodarzy lub były wynikiem, panującej w danym regionie, tradycji budownictwa. Niezależnie od tego, funkcja gospodarcza w chałupach łemkowskich niewątpliwie dominowała nad funkcją mieszkalną.

Literatura

- [1] Czajkowski J., *Budownictwo Ludowe Podkarpacia*, Krajowa Agencja Wydawnicza, Sanok 1997.
- [2] Czajkowski J., *Łemkowie w historii i kulturze Karpat. Cz. I*, Muzeum Budownictwa Ludowego, Sanok 1995.
- [3] Czajkowski J., *Zagroda i dom w Beskidzie Niskim, Bieszczadach i na Pogórzu*, [w:] *Łemkowie-Kultura-Sztuka-Język*, Wyd. PTTK KRAJ, Sanok 1983.
- [4] Czajkowski J., *Studia nad Łemkowszczyzną*, Muzeum Budownictwa Ludowego, Sanok 1999.
- [5] Czajkowski J., *Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku*, Sanok 1966, nr 4.
- [6] Gajur J., *Od Magury po Oslawę. Podróż sentymentalna po Łemkowszczyźnie*, Wyd. Arete II, Krosno 2007.
- [7] Karczmarszewski A., *Świat Łemków. Etnograficzna podróż po Łemkowszczyźnie.*, Wyd. Libra, Rzeszów 2014.
- [8] Lew S., *Budownictwo ludowe dorzecza Sanu w XIX i XX wieku*, Wyd. Mitel, Rzeszów 2003.
- [9] Reinfuss R. *Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku*, Sanok 1998, nr 34.
- [10] Reinfuss R. *Śladami Łemków*, Wydawnictwo PTTK „Kraj”, Warszawa 1990.
- [11] Smockiewicz L. *Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku*, Sanok 1968, nr 7.

Archiwum Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Nowym Sączu, *Karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa*, chałupy z miejscowości Bartne, gmina Sękowa:

1. M. Dańczyszyn, chałupa nr 2, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
2. Taż, chałupa nr 6, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
3. Taż, chałupa nr 16, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
4. Taż, chałupa w zagrodzie nr 22, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
5. M. Dańczyszyn, M. Wierchosławska, chałupa w zagrodzie nr 1, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
6. M. Dańczyszyn, M. Wierchosławska, chałupa nr 3, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
7. M. Dańczyszyn, M. Wierchosławska, chałupa nr 9, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
8. M. Dańczyszyn, M. Wierchosławska, chałupa nr 13, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
9. M. Dańczyszyn, M. Wierchosławska, chałupa nr 18, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
10. M. Dańczyszyn, M. Wierchosławska, chałupa nr 24, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
11. M. Dańczyszyn, M. Wierchosławska, chałupa nr 38, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
12. M. Dańczyszyn, M. Wierchosławska, chałupa nr 40, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
13. M. Dańczyszyn, M. Wierchosławska, chałupa nr 44, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
14. M. Dańczyszyn, M. Wierchosławska, chałupa nr 47, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
15. M. Dańczyszyn, M. Wierchosławska, chałupa nr 54, PP. PKZ o. Kraków, VIII.1977 r.
16. M. Majka, chałupa w zagrodzie nr 4, PP. PKZ o. Kraków, X.1977 r.
17. Taż, chałupa w zagrodzie nr 5, PP. PKZ o. Kraków, X.1977 r.
18. Taż, chałupa nr 27, PP. PKZ o. Kraków, X.1977 r.
19. Taż, chałupa nr 34, PP. PKZ o. Kraków, X.1977 r.
20. Taż, chałupa w zagrodzie nr 37, PP. PKZ o. Kraków, X.1977 r.
21. Taż, chałupa w zagrodzie nr 42, PP. PKZ o. Kraków, X.1977 r.
22. Taż, chałupa w zagrodzie nr 46, PP. PKZ o. Kraków, X.1977 r.
23. Taż, chałupa nr 56, PP. PKZ o. Kraków, X.1977 r.
24. chałupa w zagrodzie nr 11, Fot. Janusz Gajdziński, 28.IV.1978 r., skreślony 16.11.2006 r.
25. Bartne, inwentaryzacja budynku mieszkalnego nr 13, pomiar: luty 1961, autorzy: J. Jonopnicki, A. Romanowicz, M. Chwalik sygn./nr. 416.
26. Inwentaryzacja architektoniczna drewnianej chałupy łemkowskiej, Bartne nr. 2, sygn. 2349.

Archiwum Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krośnie, *Karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa*, chałupy z miejscowości Komańcza:

1. Z. Malinowski, dom mieszkalny nr 25, lipiec 1965 r.
2. dom mieszkalny nr 27, lipiec 1965 r.
3. dom mieszkalny nr 32, lipiec 1965 r.
4. dom mieszkalny nr 34, lipiec 1965 r.
5. dom mieszkalny nr 42, lipiec 1965 r.
6. dom przy domie mieszkalnym nr 42, lipiec 1965 r.
7. dom mieszkalny nr 44, lipiec 1965 r.
8. dom mieszkalny nr 61, lipiec 1965 r.
9. dom mieszkalny nr 62, lipiec 1965 r.
10. dom mieszkalny nr 69, lipiec 1965 r.
11. dom mieszkalny nr 79, lipiec 1965 r.
12. dom mieszkalny nr 88, lipiec 1965 r.
13. dom mieszkalny nr 96, lipiec 1965 r.
14. dom mieszkalny nr 113, lipiec 1965 r.
15. dom mieszkalny nr 117, lipiec 1965 r.
16. dom mieszkalny nr 129, lipiec 1965 r.
17. dom mieszkalny nr 131, lipiec 1965 r.
18. dom mieszkalny nr 132, lipiec 1965 r.

19. dom mieszkalny nr 135, lipiec 1965 r.
20. dom mieszkalny obok nr 135, lipiec 1965 r.
21. dom mieszkalny nr 137, lipiec 1965 r.
22. dom mieszkalny nr 138, lipiec 1965 r.
23. dom mieszkalny nr 139, lipiec 1965 r.
24. dom mieszkalny nr 141, lipiec 1965 r.
25. dom mieszkalny nr 150, lipiec 1965 r.
26. dom mieszkalny nr 152, lipiec 1965 r.
27. dom mieszkalny nr 155, lipiec 1965 r.
28. dom mieszkalny nr 160, lipiec 1965 r.
29. dom mieszkalny nr 162, lipiec 1965 r.
30. dom mieszkalny nr 163, lipiec 1965 r.
31. B. Tondos, Chałupa Tadeusza Kielbasińskiego (Chyża), Olchowiec 23, A-94 z dn. 16.06.1986 r.
32. B. Tondos, J. Tur, Chałupa (Chyża), Zydranowa 1, A-35 z dn. 29.04.1963 r., 09.2005 r.

Dokumenty archiwalne, Archiwum Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krośnie:

1. W. Szulc, Chałupa z Królika Polskiego nr 15.
2. H. Olszański, fot. H. Szulc, Zagroda jednobudynkowa z Równie nr 70.
3. I. Kuczmowska, D. Urosa, Chałupa ze Zdyni nr 26, dokumentacja rozbiórkowa, 1975 r.

RESULTS OF RESEARCHES CONDUCTED ON CHOSEN PLANS OF THE LEMKOS' 'CHYŻE'

Summary

Article is a continuation of the previous part, in which Lemkos' folk architecture has been analyzed. In this part of the article the results of tests carried out on selected plans of the Lemkos' 'chyże' have been presented. These objects were from two historical Lemkos' villages-Komańcza and Bartne. The research was conducted on the cottages from the end of the 19th and beginning of the 20th century. The layout and the dimensions of the latter representing Central and Eastern Lemkos' homeland have been compared. By examining of the local varieties of 'chyże' conclusions regarding the layout of residential and commercial building were possible to be drawn, especially as regards their location for functional reasons. The width and length of the buildings, as well as the ratio of the roof to the height of the entire building have been compared accordingly. A significant part of the buildings documented in the 60's and the 70's of the 20th century is already non-existent. Cottages preserved to the present time, are usually extensively rebuilt or deteriorating, thus falling into disrepair.

Keywords: Lemkos, 'chyże', single building, residential buildings, wooden architecture, functional plans cottages

Przesłano do redakcji: 2.10.2017 r.

Przyjęto do druku: 31.01.2017 r.